

**„ВЪВ ВЕЧНО ДВИЖЕНИЕ БЪДЕЩЕТО Е“
(МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ НА КОНЦЕПТА COVID-19
В БЪЛГАРСКИЯ МЕДИЕН ДИСКУРС)**

НИНА ТОПАЛСКА

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“, РУСЕ

ninatopalska@methodist.bg

Обявената през март 2020 г. пандемия от коронавирус доведе до глобална криза – здравна, икономическа, психологическа и не на последно място – познавателна. Благодарение на бързия информационен обмен в електронните медии „новата реалност“ само за няколко седмици придоби ясни очертания.

Както в световните, така и в българските медийни текстове вирусът се описва подчертано образно и на основата на познати концептуални метафори. Лингвистичният материал е ексцерпиран от информационните сайтове dir.bg, blitz.bg и povini.bg за периода март – юли 2020 г. – времето на най-разгорещените обществени дебати, в което метафоричният концепт *COVID-19* добива своя основен облик. Богатият илюстративен материал позволява една относително пълна негова реконструкция, при която се открояват както универсални, така и специфични за българската езикова картина на света елементи. Словеснообразната репрезентация е проследена в конкретна стилистична рамка, зададена от определена речева стратегия.

Ключови думи: концепт *COVID-19*, метафорична репрезентация, български медиен дискурс

**“ALWAYS IN MOTION IS THE FUTURE”
(METAPHORICAL REPRESENTATION OF COVID-19 IN BULGARIAN
MEDIA DISCOURSE)**

NINA TOPALSKA

“ANGEL KANCHEV” UNIVERSITY OF RUSE

ninatopalska@methodist.bg

The coronavirus pandemic declared in March 2020 has caused a global crisis not only in the health, economic and psychological spheres but also in the cognitive domain. Due to the rapid exchange of information in the electronic media, the “new reality” has emerged in clear outlines in just a few weeks.

The virus has been described in both international and Bulgarian media mostly figuratively, by means of known conceptual metaphors. The language material for this study was excerpted from items published on the news websites dir.bg, blitz.bg and novini.bg over the period March – July 2020 – the time of the most heated public debates, in which the metaphorical concept of *COVID-19* took its basic shape. The rich illustrative material allows for a relatively complete reconstruction of the concept, one that highlights elements both universal and specific to the Bulgarian linguistic picture of the world. The figurative representation is interpreted within a particular stylistic framework defined by a specific speech strategy.

Keywords: the concept of COVID-19, metaphorical representation, Bulgarian media discourse

0. Въведение

Доминиращият във всички сфери на съвременния живот антропоцентризъм води до коренна промяна в лингвистичните изследвания от последните няколко десетилетия. Отместването на фокуса от крайния обективизъм и прекомерната фрагментираност при наблюдението и описанието на езика открива пътя към интердисциплинарните подходи за неговото изучаване. В центъра на научния интерес попадат проблеми като отношението език – мислене, ролята на езика в процеса на познанието, сложната природа на словесната репрезентация. Преосмисля се преносимостта на значението, същността и функциите на фигуративния език, а освобождавайки се от реторичната доктрина, метафората разкрива своите онтологични измерения (виж Теория метафори/Teoriia metafory 1990).

Теорията за концептуалната метафора на Лейкоф и Джонсън (Lakoff, Johnson 1980) се основава на синтеза език – мислене – опит – репрезентация. Опитът поражда система от образни схеми, които се развиват и усложняват чрез метафорична проекция. Новите понятия се осмислят с помощта на вече познатото, в контекста на определена култура и се репрезентират – не само словесно. Живеем с метафорите, защото всекидневните ритуали и поведението ни са основани на тази дълбинна, изначална проекция.

Днес все още няма единство при дефинирането на основополагащото за когнитивната лингвистика понятие *концепт*. Най-общо той се разглежда като ментално образувание, единица на паметта и опита, структуриран отрязък от действителността. Концептът включва знания, асоциации, субективни наблюдения за предметите и явленията, съдържа образни и оценъчни компоненти, съхранява етнокултурната памет (Степанов/Stepanov 2007; Асколдов/Askol'dov 1997; Маслова/Maslova 2004; Wierzbicka 1992; Карасик/Karasik 2002).

Творческата сила и прагматичните измерения на метафоричната концептуализация могат да се наблюдават при всеки нов познавателен акт, при всяка нова репрезентация. Вече повече от две години човечеството е изправено пред сериозно познавателно предизвикателство – заболяването

COVID-19, причинено от открития в края на 2019 г. коронавирус SARS-CoV-2. Опитът от предишни пандемии се пренася в коренно различен контекст, във време на ускорена електронна комуникация, когато състеният ход на събитията може да се проследява на живо и във всеки един момент. Не е изненадващо, че доминиращите средства за масова комуникация днес са електронните информационни сайтове, които предлагат свободен достъп, бърза актуализация на новините, разбираем за широката аудитория език и възможност за директно включване в общуването.

Българските електронни медии са основен източник при реконструкцията на новия за нашето езиково съзнание концепт *COVID-19*, тъй като до голяма степен задават и регулират дискурса, в който той се развива и обогатява. Избраният за анализ материал е ексцерпиран от информационните сайтове dir.bg, blitz.bg и novini.bg, в които традиционно се отразяват и най-важните акценти от новинарските емисии на останалите медии. Проследен е периодът март – юли 2020 г., в който общественото говорене по темата е изключително активно, а представителите на властта и медицинските специалисти се ситуират като ключови фигури в комуникацията. При така очертания дискурс има достатъчно основания да се твърди, че концептът съдържа политически и манипулативни елементи. Струва си да се отбележи, че само няколко месеца по-късно част от лекарите „на първа линия“ в дискусиите около справянето с пандемията заявяват своето желание да се включат в политиката.

1. Справянето с болестта е война

Концептуализацията на COVID-19 се разгръща предимно на основата на конвенционалната метафора *справянето с болестта е война*. На 18 март 2020 г. премиерът Бойко Борисов заявява: „Ние сме във война срещу невидим противник. По-хубаво да беше армия, поне да я виждаме, а тя е под микрон във въздуха“ (dir.bg, 18.03.2020). Метафората се структурира при следното съотнасяне между сферата източник и сферата цел: бойното поле е човешкият организъм, врагът е болестта, армията са медицинските специалисти, пълководците са лекарите, оръжията са лекарствата, стратегията е предприетият курс на лечение, а победата е справянето със заболяването.

Както става ясно, войната с болестта е особено трудна и опасна, защото противникът е невидим и коварен. Описанието на коронавируса като враг изгражда плътен персонифициран образ: той се движи в пространството, следва обмислен план за действие и дори проявява емоции: „Вирусът „освободи“ от работа 14 500 души през март (dir.bg, 15.04.2020); „Към момента вирусът ни победи в битката по Великден“ (проф. Николай Витанов, dir.bg, 23.04.2020); „Изоляционистите стриктно следваха брифингите на НОЩ и това изпълваше нощите им с фантазии как вирусът ще им почука на вратата на следващия ден като неканен гост“ (dir.bg, 04.05.2020);

„COVID-19 е превзел местната болница, а областният управител поиска незабавна, бърза помощ, включително и от армията“ (dir.bg, 08.05.2020); „Важно е, че народът ни разбра. Това е най-важното. Да можеш да убедиш образованите и интелигентните бързо. Надявам се времето да е сухо и горещо, за да се чувства дискомфортно вирусът...“ (проф. д-р Тодор Кантарджиев, dir.bg, 17.05.2020); „Вирусът не живее в ъглите на стаята, не се разпространява там. Той не живее навън, не се движи извън нашия организъм. Вирусът е особен патоген, който се прехвърля от човек на човек в изключително интимен контакт...“ (доц. д-р Андрей Чорбанов, dir.bg, 23.05.2020); „Има лека промяна в поведението на вируса, засега намалява инфекциозността му“ (доц. д-р Ангел Кунчев, dir.bg, 11.06.2020); „Доц. Попов от ВМА: К-19 изяжда като със зъби белия дроб, може да има втора вълна“ (blitz.bg, 23.04.2020); „Д-р Симидчиев разкри защо К-19 пожали Източна Европа и смаза Запада“ (blitz.bg, 12.05.2020); „Учени от БАН: COVID-19 губи яростта и силата си...“ (blitz.bg, 19.05.2020); „К-19 влезе в Община Варна“ (blitz.bg, 26.06.2020); „Коронавирусът забрани сватба с 300 гости в село Нова Махала, Батак“ (blitz.bg, 10.07.2020); „К-19 реже главите на български бизнесмени, изпаднаха в ужас“ (blitz.bg, 10.07.2020); „Учени установиха: COVID-19 е като нинджа, поражая три пъти по-силно белите дробове от ТОРС“ (novini.bg, 13.04.2020); „Интересът на вируса е да си остане в носа, да не умори приемника си и да се разпространява бързо и лесно, разясни проф. Кантарджиев“ (novini.bg, 19.06.2020); „Според пулмолога д-р Александър Симидчиев, ако има нещо устойчиво от началото на пандемията до днес, то това е коронавируса. „Неговата стратегия е една – „аз трябва да заразявам“. Единственото, което се променя, е нашето поведение“, отбеляза д-р Симидчиев“ (novini.bg, 26.06.2020).

Стихийността и непознатата същност на новата зараза обясняват концептуализирането на врага като звяр, който трябва да бъде опитомен. Колкото повече изпускате контрола си върху него, толкова по-голям и опасен става. Невъзможността да го овладеем напълно, не означава, че сме безсилни – можем поне да го държим на каишка: „Le Figaro: „Ние създадохме дракон“ – COVID-19 е могъл да избяга от лаборатория, построена от французите“ (blitz.bg, 06.05.2020); „Според Дростен сегашната фаза в епидемията е като *танц с тигър*. И задачата е да обмислим как да поотпуснем каишката на животното, без да рискуваме то да ни се нахвърли, казва вирусологът“ (blitz.bg, 16.05.2020); „От *агресивен тигър* коронавируса стана *дива котка*, категоричен е проф. Матео Басети“ (blitz.bg, 23.06.2020); „К-19 пусна опасни пипала в Кърджали! Поваля наред медиците“ (blitz.bg, 03.07.2020); „Коронавирусът е истински хамелеон. (...) Специално при най-рисковата група – възрастните хора – вирусът често причинява нетипични симптоми...“ (blitz.bg, 11.04.2020).

Особено внимание заслужават подчертано индивидуалните метафори на проф. Николай Витанов: „Отиваме натам, където епидемията от гущер-

че ще стане годзила“ (novini.bg, 09.07.2020); „Ако използвам една метафора, то коронавирусат е като шаран в кепче. Трябва да го задържим малко, за да се омаломощи“ (novini.bg, 31.05.2020); „Ние обаче за втори път изтърваме шарана, първият път беше по Великден“ (novini.bg, 10.06.2020).

В обществената дискусия около противоепидемичните мерки не остава незабелязан въпросът за парадоксалната природа на вируса: медицината не може да се справи с нещо, което обикновеният сапун убива за секунди, а климатичните условия, които според част от учените благоприятстват неговото предаване, според други не влияят особено на устойчивостта му. Сред множеството изказвания в различни медии се откроява следното метафорично описание: „Този вирус е особена форма на живот, защото с едното краче е в мъртвата природа, а с другото краче е в живата природа. Доколкото въобще вирусът има крачета – той почти нищо няма. (...) На топло, леко влажно и мрачно време, без слънчева радиация вирусът се чувства чудесно. Там, където е много слънчево, в съчетание със сухо време, той много бързо умира“ (проф. Георги Рачев, novini.bg, 26.03.2020). Картината се допълва от почти радиковската обрисовка на проф. Витанов: „Вероятно при сегашната ситуация няма да можем да се справим така лесно с вируса. Той ще се притаи някъде и ще чака удобни условия, а те ще дойдат насен, когато температурите паднат и стане по-влажно. Вие знаете, че вирусът все пак има нужда от вода. Всяко нещо, което има признаци на живот, без вода не може. И така, когато станат благоприятни условията, COVID-19 пак ще се опита да започне да се разпространява. Въпросът е, че този тип вируси не са много ефективни да се предават от човек на човек. Някак си не го могат това. Има вируси, които са къде-къде по-добри от тях“ (blitz.bg, 27.05.2020).

Непознатият, опасен и агресивен противник COVID-19 трябва да бъде спрян с добре подготвена стратегия и строга организация. Здравните власти и медицински специалисти си служат с военна терминология, което до голяма степен определя посоката на концептуализация. Основният апел е всички да спазват правилата, докато лекарите се борят със заразата. „Те са героите в бяло, които са на първа линия“ (novini.bg, 07.05.2020). Тук е мястото да се отбележи, че пандемията от коронавирус до голяма степен променя отношението към българския лекар. Историческата роля на медиците поражда следните поетично-метафорични проекции: „Ето защо здравните системи в страната ще бъдат поставени на голямо изпитание. А лекарите там ще са като „Опълченците на Шипка“, защото, както казах за тях в едно интервю преди празниците, ще стане така, че „... България цяла сега вази гледа! Този връх висок е, тя ще ви съзре!“ (проф. Николай Витанов, dir.bg, 23.04.2020); „Терминаторът“ Кунчев ще хване и този клъстер, каза проф. Витанов за случващото се в Доспат и Сърница“ (blitz.bg, 10.07.2020).

В систематичната концептуализация на коронавируса чрез образни схеми, характерни за полето на войната, попадат и предприетите от власт-

та стратегически действия: „създаването на имунен вал сред населението ще ограничи вируса“ (dir.bg, 13.06.2020); „Дали сме склонни да удължим това плато, или сме склонни да пуснем младите на амбразура“ (проф. Коста Костов, dir.bg, 26.03.2020); „Не е достатъчно да сме в защита, да парираме епидемията, трябва да атакуваме“ (доц. Михаил Околийски, novini.bg, 24.03.2020); „Сблъскваме се с вирус, чиито поражения могат да се сравнят с неутронна бомба. (...) Тук е много коварно, това е все едно проникваща радиация, която засяга всички...“ (проф. Асен Гудев, novini.bg, 17.03.2020); „Най-лошото по време на война са дезертърите. Затова върнах назад днес със задължителното носене на маски“ (Бойко Борисов, dir.bg, 31.03.2020).

За съжаление, призивът за бърза обща мобилизация, взаимопомощ и единен щит срещу заплахата заварва българското общество в момент на изборна подготовка и крайни политически противопоставяния. Съвсем закономерно дискурсът около коронавируса става арена на лични, професионални и партийни спорове. В една статия, озаглавена „COVID-19 дилемата: изолационисти срещу бунтовници“, четем следното експресивно-метафорично описание на създалата се ситуация: „За COVID-19 всеки ден се разгарят ожесточени спорове в социалните мрежи. На барикадата са две ядра – на конспиративните теоретици и на така наречените диван интелектуалци (от художественотворческата интелигенция), които винаги знаят всичко за политическия, но и епидемиологичния живот. Насажданата от медии и политици обществена хистерия създаде ожесточени лагери, които отново разделиха хората. Този път борбите напуснаха традиционните очертания на вечното дерби между леви и десни, либерални и консервативни и се пренасочиха в друго поле, което ги центрофугира неочаквано до два основни лагера – на изолационисти и на бунтовници. Има обаче и една трета група хора, по-малко шумни и по-смислени, които стоят по средата и главите им все още не са прегрели от ежедневно самоубеждаване в една и съща информация. А най-високо в облаците са почитателите на конспирацията“ (dir.bg, 04.05.2020).

Липсата на единство сред медицинските специалисти намира богат словесен израз в честите речеве изяви на основните спореци фигури – проф. Венцислав Мутафчийски, доц. Атанас Мангърв, доц. Ангел Кунчев и „идеолога“ на сформирания за кратко Медицински експертен съвет проф. Коста Костов. Най-крайният и непреклонен противник на предприетите мерки, доц. Мангърв, заявява, че нещата ще минат по-леко, „ако спрем да играем на стражари и апаши“ (novini.bg, 22.06.2020). Приповдигнатият тон, призоваващ към военна мобилизация, среща езика на иронията. Непознаването на „противника“ и противоречивите сигнали от страна на „пълководците“ задълбочават съмненията в обществото. След един от ежедневните в първите месеци от пандемията брифинги на Националния оперативен щаб (НОЩ) „ген. Мутафчийски посъветва журналистът от те-

левизия 7/8 да не коментира само от диванната армия нещата и заяви, че Балабанов насажда мнение, че подобна пандемия няма, а всички починали са умрели от старост“ (novini.bg, 28.04.2020). На поканата за обществен дебат доц. Кунчев отговаря така: „Първо, когато сме... айде, да не използвам военни термини, във война, трябва да има единоначалие, и когато се каже нещо, да се изпълнява. В момента да водим научни дискусии не е моментът, само ще объркаме хората“ (dir.bg, 11.06.2020). Оформилите се вражески лагери дори получават имена в едно емоционално интервю на проф. Михаил Константинов: „Изобщо, този вирус ни вкара в ново разделение: българите вече се делим на мутафи и мангъри. В началото аз клонях към мутафите, но като изкарах една карантина като контактено лице, взех да разбирам и мангърите“ (dir.bg, 06.07.2020).

Политическата критика също подхваща военната метафорика: „Колкото по-често се говори, че в настоящата ситуация сме били във война, толкова по-често трябва да се и напомня, че изходът от всяка война зависи от навременната, всеобхватна и достоверна информация и ефективното управление, заяви президентът Радев. Той припомни думите на генералния директор на Световната здравна организация Тедрос Гебрейесус, че „не можеш да се бориш с огън със завързани очи“ (dir.bg, 27.03.2020). Бойко Борисов, от своя страна, не отстъпва от призивния тон: „Не съм чул дотук някой президент на друга държава да е критикувал правителството, което е на война. Да се обединяваме...“, като отправя към президента следното предупреждение в библейски стил: „Не пожелавай властта, защото може да стане твоя, и тогава какво ще те правим“ (dir.bg, 22.03.2020).

Военният патос предизвиква неодобрение и иронични коментари като този: „За сметка на това генерал Мутафчийски – лично той, а не щабът или правителството, е главен герой на хумористичния фолклор. И това е разбираемо, защото той влезе в роля, която сама по себе си съдържа гротескен елемент. Яви се като главнокомандващ на армия от мирно население, която е повел от телевизора в битка с невидим враг. Впрочем, представянето на вируса за враг по военен образец е опасна стратегия, защото създава внушение за умисъл и вина и подсъзнателно кара народа да иска разправа не само с вируси, а и с хора. Няма да е учудващо, ако накрая излезе, че врагът е самият генерал Мутафчийски (той вече призна, че получава смъртни заплахи)“ (dir.bg, 12.05.2020).

Както става ясно от разгледаните примери, метафората *справянето с болестта е война* заема централно място в репрезентацията на концепта *COVID-19*. И това е характерно не само за българския медиен дискурс. Широката популярност на въпросната метафорична проекция се отбелязва в различни лингвистични разработки, които си поставят за цел да проучат степента и обхвата на метафоризацията, като съпоставят полето на войната с други конвенционални източници на сравнение. Не можем да подминем факта, че през последните години активно се обсъжда въпросът за

уместността на метафоричния език, и в частност – на военните метафори, когато се говори за сериозни болести като рака и спина. Някои автори дори създават каталози с алтернативни метафори, които не насаждат у пациента чувство на безсилие или вина при неуспех в битката с болестта (Semino 2021). От март 2020 година такъв каталог съществува и по отношение на коронавируса. Инициативата е наречена #ReframeCovid, включва примери за невоенни метафори от различни езици и предоставя опция за изпращане на предложения от специалисти и неспециалисти.

Вероятно езиковото съзнание, свикнало с тясното реторично схващане за словесната образност, трудно би допуснало подобна преднамереност при употребата на метафоричен език, но разгледана в процеса на концептуализацията, метафората разкрива както творческата, така и манипулативната сила на езика. В посочените примери за систематично използване на военна терминология по отношение на COVID-19 най-вече от представители на властта прозира голяма доза предизборна демагогия и психологическо заиграване. Плодотворна почва за извличане на дивиденди е и друга често срещана концептуална метафора – *болестта е криза*. „Управлението на кризата“ се разглежда като пример за цялостното управление в държавата.

2. Болестта е криза

Обикновено кризисната ситуация се характеризира с внезапна поява, определена продължителност, периоди на задълбочаване и опасност от изненадващи обрати. Епидемията от коронавирус притежава всички тези характеристики. Тя се развива на *вълни*, с редуване на *пик* и *плато*, а в определени моменти се наблюдава *бум* или *взрив* от заразени. Основната цел при справянето с нея е *поставянето ѝ под контрол* с оглед на няколко възможни *сценария*. През лятото на 2020 г. проф. Николай Витанов описва ситуацията така: „Има три етапа на развитие на епидемията от гледна точка на това какво виждаме – регулярен, хаотичен и турбулентен. До началото на юни бяхме в регулярния вариант, където сценариите се сменяха бавно един след друг. След като мерките спряха да се спазват, влязохме в хаотичния сценарий, който се характеризира с по-големи скокове. Има и нещо по-лошо – това е турбулентният вариант. Влезем ли в турбулентен сценарий, или дифузно разпространение, броят на заразените ще стане голям и може да се стигне до проблеми в здравната система“ (dir.bg, 26.06.2020).

Математикът от НОЩ е автор на едни от най-оригиналните метафоризации на епидемията. Ето само част от тях: „Вижте, движението на една система е нещо като движение по автомобилен път. Вървим си по него и стигаме до разклонение. На разклонението ние имаме избор – да продължим по устойчивия път или да го дестабилизираме, да завием и да продължим по друг път. (...) Великденските празници станаха т.нар. „дълъг

пас“. Ето, ще кажа какво е. Всички са гледали футбол. Стоичков едно време правеше страхотни дълги пасове от собствената половина на терена в половината на противника. Ето това е“ (dir.bg, 23.04.2020); „Намираме се на една стълба. Броят на случаите – това са стъпалата. Бавно вървахме надолу, но обърнахме и тръгнахме нагоре“ (blitz.bg, 30.06.2020); „На най-долното стъпало сме. Седим и гледаме вратата и скоро ще свърши медицинската част на вируса“ (blitz.bg, 31.05.2020); „Нали знаете какво е казало малкото зелено човече от „Междувездни войни“ – „Във вечно движение бъдещето е“. Защо го казва, защото движението към бъдещето е един път и този път има много разклонения. (...) Винаги казвам по интервютата: „Ние купуваме време с тези мерки“ (blitz.bg, 27.05.2020).

Филмова метафора откриваме и в речта на опозиционера доц. Мангъргов: „Наблюдаваме „Игри на тестове“, не може да затвориш някого въз основа на тест“ (dir.bg, 03.07.2020). Тестовите и отчитането на данните предизвикват множество критики и обвинения. В коментар по темата проф. М. Константинов сравнява Единния информационен портал с фабрика за суджуци: „Ако вкарвате хубаво месо, ще изкарвате хубави суджуци. Вкарвате лошо месо, изкарвате калпави суджуци“ (dir.bg, 29.04.2020).

Лагерът на критиците си служи доста умело с понятийното поле КРИЗА, като тенденциозно преекспонира ограничаването на свободата при общуване и придвижване и отправя популистки послания за грижа към поминъка и психическото здраве на хората. Фокусът постепенно се измества от здравната към икономическата криза, която се представя като много по-сериозна опасност. В едно свое изявление президентът Румен Радев прави следното хиперболично обобщение: „Извънредните ограничения забавят ръста на заболеваемостта, но доведоха до обществена парализа и отключиха безпрецедентна социална и икономическа криза. Безработицата расте с часове, хиляди предприятия спират работа. (...) Мизерията не е спасение от вируса. Вече споменах, че гладът скоро може да надделее над страха и последствията рискуват да бъдат по-разрушителни от самия коронавирус. (...) Идните месеци ще бъдат решаващи не само за справяне с пандемията, но и за бъдещето ни като нация в един нов свят, в който ще оцеляват и прогресират онези, които успеят да бъдат сплотени и иновативни в тези условия...“ (dir.bg, 03.04.2020).

Сферата източник КРИЗА предоставя възможности за разнопосочна метафорична проекция. Коронавирусът се възприема като неочаквана опасност, но и като изпитание, което вместо да обединява, разединява българското общество. От една страна, публичното говорене по темата следва прототипния сценарий за справяне с болестта като справяне с всяка криза, а от друга – отключва допълнителни метафорични проекции, свързани с

осмислянето на ситуацията като провокация към универсалните човешки ценности.

3. Болестта е изпитание

В широкия и многопластов дискурс, който COVID-19 оформя само за няколко седмици, се открива универсалната концептуализация *болестта е изпитание*. Коронавирусът извежда на преден план множество дефицити – институционални, икономически, социални и морални.

Анализаторът Първан Симеонов вижда в създалата се ситуация „здравословно приземяване на консуматорското общество“, при което Европа трябва да заяви своята воля за единство. Според него много проблеми ще станат явни „с лакмуса на заразата“, но ако излезем от кризата по-солидарни, това ще е нашата „ваксина самочувствие“ (dir.bg, 20.03.2020).

Запитана как е преживяла заболяването, жена, която е сред първите диагностицирани, разказва, че приятелите ѝ се страхували да говорят с нея дори по телефона, и определя вируса като морално изпитание. Първоначалният ужас от болестта води до заклеймяване на болните и подчертана липса на съпричастност.

Проф. Тодор Кантарджиев нарича коронавируса „тест за морала на нацията“ и напомня, че запазването на живота на възрастните хора, построили държавата, трябва да е национална цел (dir.bg, 03.04.2020).

COVID-19 се явява преломен момент, който поставя отделния човек и обществото като цяло пред необходимостта от открояване на истинските ценности, пренареждане на приоритетите и бърза адаптация. Тази идея стои в основата на една от най-често срещаните метафори в медийния дискурс: *болестта е нова реалност*. Тя предполага различни аспекти на тълкуване: от една страна, коронавируса е нещо ново и непознато, което предстои да бъде проучено, а от друга – старият ред е невъзвратим и трябва да свикнем с промяната.

Понятието *нова реалност* се обвързва с друго широко употребявано напоследък понятие – *нормалност*. Животът преди пандемията се възприема като нормален, затова стремежът е да се върнем към него възможно най-бързо: всяко разхлабване на мерките носи „вълна нормалност“ (dir.bg, 11.05.2020). Оптимизмът обаче отстъпва пред все по-натрапчивото усещане, че пълноценното възвръщане е невъзможно. Налага се да заживеем по правилата на т.нар. „нова нормалност“ (dir.bg, 07.05. 2020).

Емоционалният тон при словесната репрезентация на този нелек преход варира – мрачните констатации, че трябва да свикнем с обстоятелствата, които дълбоко в себе си възприемаме като ненормални въпреки смяната на етикета, се редуват с ведри заключения за положителна промяна в

мисленето на българите и дори с шеговити подмятания, че най-сетне сме започнали да си мием ръцете.

Д-р Гергана Николова, позната с честите си медийни изяви, прави следното образно описание на бъдещето: „Животът след пандемията ще е като секса – ще му се наслаждаваме. Ще спрем да си пипаме лицето, да си бъркаме в носа и ушите и това вече няма да е само признак на лошо възпитание, но не е и здравословно“ (blitz.bg, 29.05.2020).

4. Болестта е природно бедствие

В репрезентацията на концепта *COVID-19* ясно се откроява маркерът *преди – след*. Концептуализирането на пандемията като *война, криза* и *изпитание* подсказва, че за българското езиково съзнание тя е съдбовно събитие с дългосрочни последствия, което трябва да бъде овладяно. Образната схема на овладяването свързва изброените понятийни полета с другата активна сфера – източник на метафорични проекции – ПРИРОДНИТЕ БЕДСТВИЯ.

Понятийното поле ПОЖАР съдържа множество елементи, които може да бъдат отнесени към пандемичната ситуация: причина за възникване, етапи на развитие, разпространение, интензивност, опасност, необходимост от бърза реакция, жертви, огнеборци. Въпреки този богат семантичен обем в разглеждания отрязък от медийния дискурс метафората *болестта е пожар* не е особено фреквентна и се репрезентира най-вече с образа на огнището. Развитие на пандемията се описва като запалване на отделни огнища в различни точки на света, които се разрастват и бързо се превръщат в един огромен пожар: „Пожарът на К-19 в Румъния се разгаря с все по-голяма сила“ (blitz.bg, 11.07.2020); „Катимерини“: „Българите ни подпалиха с К-19, затова Гърция затяга мерките“ (blitz.bg, 11.07.2020). На възраженията срещу по-строгите ограничения за излизане на открито проф. Мутафчийски отговаря: „Това е народопсихология. Целият свят гори, а ние да се разхождаме“ (dir.bg, 30.03.2020).

В първите месеци от разпространението на коронавируса в България медиите се стремят да отразят всяко ново огнище: „От новооткритите с коронавирус през последните дни 20 пациенти са от село Буковлък, затова може да се каже, че се оформя тенденция за образуване на огнище“ (dir.bg, 16.06.2020); „Огнищата на Covid-19 в засегнатите населени места в общините Венец и Каолиново са идентифицирани и локализирани“ (dir.bg, 15.06.2020).

Доц. Ангел Кунчев описва огнищата като повече или по-малко активни в зависимост от преносителите на заразата: „има и суперразпръсквачи, които заразяват 50–60 души, като попадат в колектив“ (dir.bg, 11.06.2020). Той настоява, че овладяването на огъня е възможно само със стриктно спазване на противоепидемичните мерки, и предупреждава: „Ако не спазваме правилата, ще има много материал за изгаряне“ (novini.bg, 15.06.

2020). Същото послание отправя и д-р Александър Симидчиев: „Дали огнищата на зараза ще угаснат, или ще продължат да тлеят, зависи само от нас“ (dir.bg, 08.06.2020).

Според проф. Витанов борбата с пожара ще продължи дълго най-вече заради липса на дисциплина: „Към момента вирусът ни победи в битката по Великден. Не можахме да го ограничим. Сега ще се появят нови огнища, текущите може да се разраснат. За да се ограничат отново, трябва време. (...) Огнищата ще бъдат отново ограничени, и то благодарение на усилията на здравните работници от първа линия, да са живи и здрави, защото се справят много добре, след което пак ще имаме два изхода. Или ние ще победим, или вирусът нас“ (dir.bg, 23.04.2020). На вируса, както и на огъня, не му е нужно много, за да се разгори наново: „В момента, в който страната се отвори, всичко ще се омеша. И когато отново припламне искра, всичко ще почне отначало“, каза в „Тази сутрин“ по bTV доц. д-р Атанас Мангъргов, началник на детското отделение в Инфекциозна болница“ (dir.bg, 07.04.2020). Академик Богдан Петрунов не предвижда бърз успех: „Не по-малко от 70–80% от хората в човешката популация трябва да бъдат инфектирани, за да се създаде необходимата база на колективен имунитет, която да доведе до изгасване на вируса“ (dir.bg, 14.06.2020). Очевидно голяма част от специалистите очакват пожарът COVID-19 да остане тлееща жарава.

В своето изследване относно уместността в употребата на някои метафори при описанието на коронавируса Елена Семино разглежда концептуализацията *болестта е пожар* като приемлива и подходяща алтернатива на военната метафора. Тя изтъква следните аргументи: образът на пожара е пластичен и добре познат, освен това включва множество елементи – обекти, участници, ясно развитие (Semino 2021).

При репрезентацията на концепта *COVID-19* в българския медиен курс се забелязва отчетлива метафорична проекция от сферата източник ПОЖАР, която обаче не може да се сравни по честота и оригиналност с тази от военната сфера. И двете концептуални метафори – *справянето с болестта е война* и *болестта е пожар* – съдържат богата образност, но родното ни езиково съзнание очевидно предпочита първата.

Понятийната област ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ предлага широки възможности за метафоризация. В свое интервю Том Джеферсън, експерт от Центъра за базирана на доказателствата медицина към Оксфордския университет, казва: „Коронавирусът може и да не се е появил в Китай, а да е бил „спящ“ години наред в света до момента, в който околните условия или други фактори са го „възпламенили“ (novini.bg, 07.07.2020). Образното описание отвежда към две възможни интерпретации – COVID-19 е „спящ пожар“ като тези, причинени от мълния, но оставащи скрити заради дъжда, или вулкан, който може да се активизира всеки момент. И в двата случая метафоричната проекция се базира на признаците скрита опасност,

непредвидимост, трудност при откриването и овладяването. Редно е да се отбележи, че метафорично конструираното понятие „спящ вирус“ се използва в медицината по отношение на персистиращите вируси. Световната здравна организация предупреждава, че вероятно и новата зараза персистира в организма на определени пациенти, което причинява т.нар. „дълъг ковид“.

В едно от заглавията коронавируса е назван „вулкан“: „Проф. Витанов шокиращо: Ще стигнем 1000 болни на ден от К-19, ако вулканът на заразата в София изригне“ (blitz.bg, 30.06.2020). Усещането за предстоящо избухване напомня военната концептуализация, и по-конкретно – сравнението на COVID-19 с цъкаща бомба: „В Кърджалийско цъка страшна COVID бомба“ (blitz.bg, 02.07.2020). И двете метафори съдържат представата за епицентър – често срещан елемент в описанията на вируса: „В епицентъра на кризата не съм сигурен, че е време за уроци...“ (dir.bg, 24.04.2020); „София е станала епицентър...“ (dir.bg, 16.04.2020).

Образите на пожара и вулкана участват в метафоричния пренос най-вече със своята обща характеристика – избухване, а други две разрушителни стихии – буря и цунами – подсилват идеята за връхлитане и прииждане: „В момента Европа е изправена пред бурята на пандемията COVID-19. (...) Бурните облаци на тази пандемия все още са силно надвиснали над европейския регион“ (novini.bg, 16.04.2020); „... Европа остава в окото на бурята COVID-19“ (blitz.bg, 16.04.2020); „Германски професор: Иде вирусен ураган от К-19 наесен“ (blitz.bg, 11.05.2020); „Държавните болници в Лондон са принудени да се справят с *постоянно цунами* от тежко болни, заразени с новия коронавирус...“ (novini.bg, 26.03.2020).

5. Чумната епидемия като прототипен сценарий

На основата на концептуалната метафора *болестта е природно бедствие* се разгръща широка и динамична картина, изобразяваща заразата като неочаквана и непредсказуема заплаха с мащабни последици, която настъпва вълнообразно и има потенциала да тлее дълго в даден регион, преди да се активира отново.

Същите характеристики се открояват и при метафоричното описание на COVID-19 като ЧУМА – една от най-често срещаните образни проекции при концептуализирането на опасни пандемии. Коронавирусът е наречен „чумата на XXI век“ (blitz.bg, 25.03.2020), а многото смъртни случаи, които причинява – „черна жътва“ (blitz.bg, 11.04.2020).

Метафоризацията е обогатена с допълнителната експресия на фразеологизма: „Пир по време на чума на пловдивски богаташи встречи туристите на остров Тасос“ (blitz.bg, 09.07.2020); „Пир по време на чума! PCR тестовете бъркат дълбоко в джоба на българина“ (blitz.bg, 20.07.2020). Изразът се използва и с политически привкус – повдигането на въпроса за цената на парното от страна на Мая Манолова се приема като „пиар пир по

време на чума“ (blitz.bg, 18.04.2020). В речта на опозицията откриваме следната оригинална вариация: „да няма кражби по време на чума“ (dir.bg, 02.05.2020).

В основата на метафоризацията се открива определен прототипен сценарий. И двете болести се разпространяват пандемично, водят до висока смъртност и нанасят дългосрочни икономически и социални щети. И с двете човечеството се бори по сходен начин – заразените се изолират и се поставят под карантина. И двете отключват психологически и морални проблеми като суеверието и заклеяването.

Първите случаи на COVID-19 в България предизвикват силен медиен интерес и пораждаат множество дискусии около заразяването и пренасянето на вируса. На болните се гледа като на заплахата, а пътуващите и туристите се сочат като основни виновници за ръста на заболяемостта. Клеймо се поставя върху цели населени места – ярък пример за това е Банско: „Банско питат: Само ние ли сме чумави?“ (blitz.bg, 07.04.2020).

6. Метафоризации с обратен знак

Всяка пандемия размества пластове на обществен живот и изостря вече съществуващи проблеми. В оформилия се широк дискурс около коронавируса не е изненадваща появата на метафоризации с обратен знак – от сферата ВИРУС към други понятийни сфери.

По повод водения от Мая Манолова протест срещу управляващите Деница Сачева заявява: „Всъщност най-големият вирус не е в момента COVID-19, а вирусът на демагогията и на популизма, с който трябва да се борим, защото там няма да ни помогнат маските, ръкавиците, карантината. Там ще ни помогнат книгите и знанията“ (dir.bg, 23.05.2020). Метафората *демагогията е вирус* концептуализира отрицателното явление чрез образни схеми, характерни за полето на болестта – демагогията е заразна, особено около избори, разпространява се бързо, но има средства, които могат да я ограничат.

По сходен начин се структурират още няколко метафори:

- *Разделението е вирус* – „COVID-19 зарази Европа с „бацила на разделението“ (blitz.bg, 29.03.2020);

- *Параноята е вирус* – „Според митрополит Йоан днес всички българи трябва да се пазят от „вируса на параноята“, който всъщност е вирус на паниката“ (dir.bg, 19.03.2020);

- *Икономическата криза е вирус* – „Преди близо 4 седмици правителството обяви пакет от мерки в размер на 4,5 милиарда лева в подкрепа на засегнатия бизнес и заетостта. Дали този антидот на плъзналата икономическа зараза у нас има действително лечебни свойства, или, уви, реалността е друга?“ (dir.bg, 12.05.2020);

- *Безработицата е вирус* – „В условията на епидемията от коронавируса правителството оставя на втори план епидемията от безработица, която заля страната“ (dir.bg, 24.03.2020).

Заслужава внимание оригиналната метафора, с която си служи Виргиния Захариева в свое отворено писмо към управляващите: „Пространните ви брифинги са фалшива игра на демокрация! Държавата във ваше лице е токсична. Тя е опашката на вируса“ (dir.bg, 25.03.2020). Държавната политика при справянето с пандемията се осъжда остро и се концептуализира с обратен знак – вместо борба с болестта, тя се явява нейно продължение.

Определянето на посочените явления като вирус на фона на острите обществени дебати около сериозността на заболяването и дори около самото му съществуване поражда допълнителни асоциации, при което – подсъзнателно или не – той би могъл да се възприеме като демагогия, разделение, параноя, криза, безработица. Тези и други подобни внушения разкриват отчетлив манипулативен компонент в разглеждания метафоричен концепт.

7. Изводи

Богатата и многоаспектна образна репрезентация на концепта *COVID-19*, отразена в българските медии, е ярък пример за познавателните възможности на метафората. Селективността при концептуализацията, пораждаща нови представи на основата на утвърдения опит, създава общ наратив, в който може да се търсят елементите от националната ни идентичност.

Коронавирусът се репрезентира словесно като ВРАГ – опасен, непредсказуем, следващ неясна и често променяща се тактика. Справянето с неочаквания противник изисква действия, характерни за ВОЙНАТА – обща мобилизация, начертаване на стратегия, спазване на предприетите мерки, снабдяване с достатъчно ресурси.

Вирусът е персонифициран – той се движи, влиза в градовете, напуска, затваря бизнеси, освобождава от работа, чувства се комфортно или не в зависимост от климатичните условия, среща се с хората, има интереси и поведение, което го доближава повече до дивата природа и стихийността на зверовете. Заради разнообразната симптоматика е оприличен на хамелеон, а справянето с него се сравнява с опитомяване или улавяне. Съответно всяко неспазване на мерките води до изпускане на звяра.

Заплахата е толкова мащабна, че се възприема като преломен момент, който изисква бързо приспособяване към НОВА РЕАЛНОСТ. COVID-19 Е КРИЗА – здравна, политическа, икономическа, социална, а всяка кризисна ситуация е ИЗПИТАНИЕ за морала. В контекста на предстоящи избори концептът придобива политическа обаятелност, а словесната му репрезентация се обогатява с оригинални метафори, игра на думи и ирония. Напълно иронично зад призивите към обединение прозира все позадълбочаващо се разединение.

Необходимостта от общо справяне с опасността актуализира друга универсална концептуализация: вирусът е БЕДСТВО. Богат източник на

проекции се оказва понятийното поле ПОЖАР, чиято структура съдържа множество елементи – внезапно начало, участници, развитие, трудно овладяване, тлеещи огнища. Някои автори, които изследват уместността при употребата на фигуративен език по отношение на болестите, смятат, че пожарът е подходяща алтернатива на войната като източник на метафоризации. Наблюденията върху българския медиен дискурс обаче сочат подчертано предпочитание към военната терминология в сравнение с тази на природните бедствия.

Подобно на други широко разпространяващи се и опасни болести, коронавируса е описван като ЧУМА. Чумната пандемия е еталон, прототипен сценарий – заразата се пренася по определен начин, няма познато лечение, изисква карантина, преминава на вълни, взема множество жертви. Здравната криза води до сериозни икономически и социални последици, поставя морални въпроси, насърчава отрицателни явления като суеверието и заклеймяването. COVID-19 също причинява огромни щети, като разклаща не само здравната система, но и моралните и духовните устои на обществото.

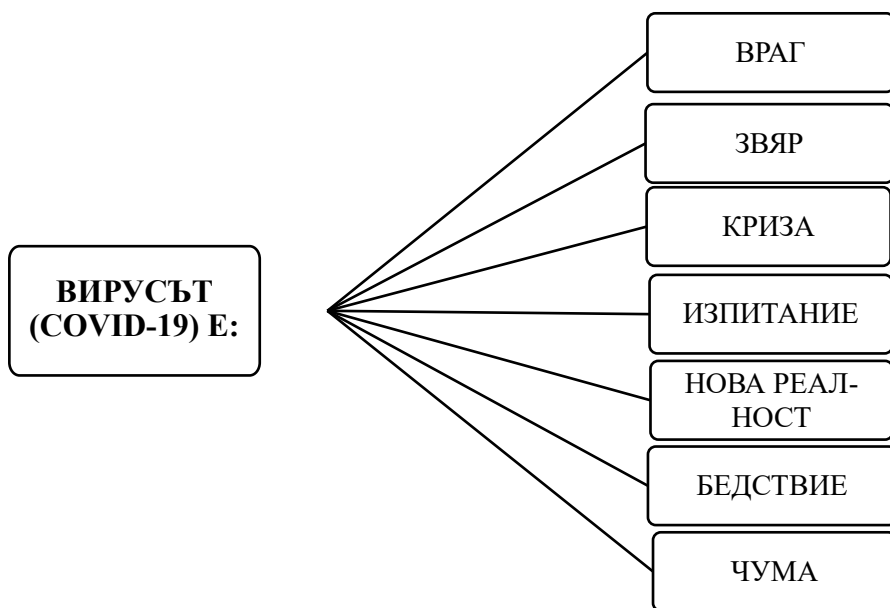

Схема 1. Метафорична концептуализация на COVID-19

В българския медиен дискурс се наблюдава последователно метафоризиране на отрицателни обществени явления чрез образни асоциации с понятийното поле ВИРУС – *демагогията е вирус; разделението е вирус; параноята е вирус; икономическата криза е вирус; безработицата е вирус; държавата (която води лоша политика) е вирус.*

В тези случаи се осъществява двупосочна, но и двупланова метафорична проекция. На първи план съотнасянето е в посока от сферата източник ВИРУС към сферата цел – ДЕМАГОГИЯ, РАЗДЕЛЕНИЕ, ПАРАНОЯ, ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, БЕЗРАБОТИЦА, ДЪРЖАВА. При това обаче се пораждаат отрицателни асоциации, които подсъзнателно или не внушават идеята, че COVID-19 е демагогия, разделение, параноя, икономическа криза, безработица, преднамерена държавна политика.

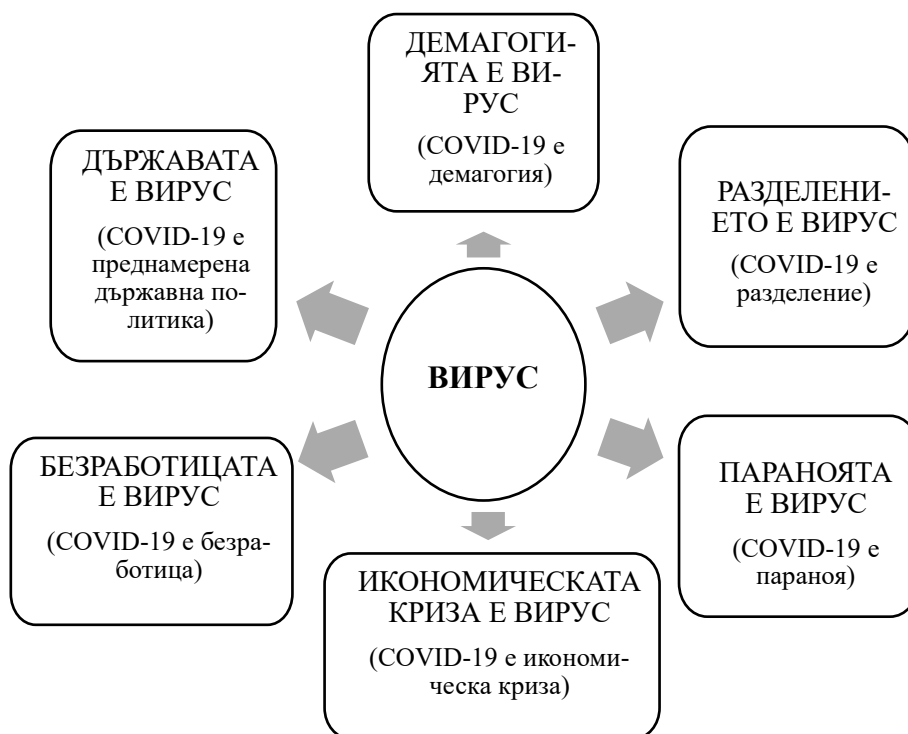

Схема 2. *Обогатяване на метафоричния концепт COVID-19 чрез метафоризации с обратен знак*

Реконструкцията на метафоричния концепт *COVID-19* в българския медиен дискурс не само разкрива богатото му образно и аксиологично съдържание (Афанасьева/Afanas'eva 2016), но и улавя елементи от българската народопсихология, от манталитета, отразен в езиковата ни картина на света (виж Димитрова/Dimitrova 2004). Концептуализацията стъпва на вече изградени в нашето езиково съзнание схеми и сценарии – по традицията болестта се свързва с огъня и с природните бедствия, възприема се като изпитание, като враг, с който трябва да се води битка. Средствата за масова комуникация създават условия за обогатяване на образността, но

като цяло водеща е идеята, че коронавируса е война, поредната криза, която не обединява, а разделя обществото.

Изобличителният тон и иронията надделяват над свежия хумор. Преобладава характерната за съвременната журналистика разговорна изразност. Родното и чуждото се съвместяват както в образния, така и в речниковия подбор. Пандемията обогатява активния речник на българина: с позабравени думи (*карантина, карантинирам*), с изрази от други сфери (*извънредно положение, изолация, пик, плато*), с чуждици (*локдаун, лонг ковид*), с някои нововъведения (*самокарантинирам се, работещи на първа линия, коронакриза*).

Концептът е анализиран в конкретна стилистична рамка. Медиите задават дневния ред на обществото, като предизвикват дебат по значими въпроси и моделират гледните точки, при което подборът на метафори е от стратегическо значение. Влияние се осъществява и в обратната посока – придобилата своите очертания концептуална репрезентация става елемент от дълбочинната свързаност на медийния текст и от неговата интертекстуалност (виж Kövecses 2018). Когнитивно-стилистичното изследване на концепта *COVID-19* не цели пълното му описание като културна единица, а откроява определен сегмент от езиковата репрезентация със ситуативна и функционална значимост. По този начин откритите в текстовете фундаментални метафорични образи се явяват ядро, а многообразните интертекстуални реализации на словеснообразните схеми – периферия на разглеждания концепт (виж Топалска/Топалска 2020).

В българските медии пандемията е репрезентирана чрез многостранни метафорични съотнасяния. Може да се заключи, че засилената употреба на фигуративен език се обуславя от необходимостта да се привлече общественото внимание и внезапно появилата се опасност да се характеризира максимално детайлно и експресивно.

Новата реалност предполага промяна – както в езиковото, така и в социалното поведение на българина. Или, както заявява психологът Христо Монов: „Вълната започва да ни настига и тя е в екзистенциалните ни представи за света и нашето място в него“ (dir.bg, 27.05.2020).

ИЗТОЧНИЦИ / SOURCES

- <<https://blitz.bg/>>
- <<https://dir.bg/>>
- <<https://novini.bg/>>
- <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/MetaNet_Metaphor_Wiki>
- <<https://sites.google.com/view/reframecovid/initiative>>

ЛИТЕРАТУРА

- Аскольдов 1997: *Аскольдов, С. А.* Концепт и слово. – В: *Русская словесность: От теории словесности к структуре текста: Антология.* Москва, Академия, с. 267–279.
- Афанасьева 2016: *Афанасьева, О. М.* Место аксиологического направления изучения публицистической картины мира в современной научно-лингвистической парадигме. – В: *Стилистика сегодня и завтра: материалы IV Международной научной конференции.* Москва, Факультет журналистики МГУ, с. 30–33.
- Димитрова 2004: *Димитрова, С. и кол.* Език и манталитет. София, Военно издателство.
- Карасик 2002: *Карасик В. И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград, Перемена.
- Маслова 2004: *Маслова, В. А.* Когнитивная лингвистика: Учебное пособие. Минск, ТетраСистемс.
- Степанов 2007: *Степанов, Ю. С.* Концепты. Тонкая пленка цивилизации. Москва, Языки славянских культур.
- Теория метафоры 1990: *Теория метафоры: Сборник.* Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой; Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. Москва, Прогресс.
- Топалска 2020: *Топалска, Н.* Мъдростта си съгради дом. Велико Търново, Фабер.
- Kövecses 2018: *Kövecses, Z.* Metaphor in media language and cognition: A perspective from conceptual metaphor theory. – In: *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, V. III, № 1, pp. 124–141.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors We Live by. Chicago, University of Chicago Press.
- Semino 2021: *Semino, E.* “Not Soldiers but Fire-fighters” – Metaphors and Covid-19. – In: *Health Communication*, V. 36, № 1, pp. 50–58. <https://doi.org/10.1080/10410236.2020.1844989>.
- Wierzbicka 1992: *Wierzbicka, A.* Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. New York: Oxford University Press, 1992. <http://www.questia.com/read/62425031>.

REFERENCES

- Afanas'eva 2016: *Afanas'eva, O. M.* Mesto aksiologicheskogo napravleniia izuchenii publicisticheskoi kartiny mira v sovremennoi nauchno-lingvisticheskoi paradihme. – In: *Stilistika segodnia i zavtra: materialy IV Mezhdunarodnoi nauchnoi konferentsii.* Moskva, Fakul'tet zhurnalistiki MGU, s. 30–33.
- Askol'dov 1997: *Askol'dov, S. A.* Koncept i slovo. – In: *Russkaia slovesnost': Ot teorii slovesnosti k strukture teksta: Antologiya.* Moskva, Akademiia, s. 267–279.

- Dimitrova 2004: *Dimitrova, S. i kol.* Ezik i mantalitet. Sofia, Voенно izdatelstvo.
- Karasik 2002: *Karasik V. I.* Jazykovoi krug: lichnost', kontsepty, diskurs. Volgo-grad, Peremena.
- Kövecses 2018: *Kövecses, Z.* Metaphor in media language and cognition: A perspective from conceptual metaphor theory. – In: *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, V. III, № 1, pp. 124–141.
- Lakoff, Johnson 1980: *Lakoff, G., M. Johnson.* Metaphors We Live by. Chicago, University of Chicago Press.
- Maslova 2004: *Maslova, V. A.* Kognitivnaia lingvistika: Uchebnoe posobie. Minsk, TetraSistems.
- Semino 2021: *Semino, E.* “Not Soldiers but Fire-fighters” – Metaphors and Covid-19. – In: *Health Communication*, V. 36, № 1, pp. 50–58. <https://doi.org/10.1080/10410236.2020.1844989>.
- Stepanov 2007: *Stepanov, Ju. S.* Koncepty. Tonkaia plenka tsivilizatsii. Moskva, Jazyki slavjanskikh kul'tur.
- Teoriia metafory 1990: *Teoriia metafory: Sbornik.* Vstup. st. i sost. N. D. Arutunovoi; Obshh. red. N. D. Arutunovoi i M. A. Zhurinskoi. Moskva, Progress.
- Topalska 2020: *Topalska, N.* Madrostta si sagradi dom. Veliko Tarnovo, Faber.
- Wierzbicka 1992: *Wierzbicka, A.* Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. New York: Oxford University Press, 1992. <http://www.questia.com/read/62425031>.

✉ Д-р Нина Топалска

Факултет Природни науки и образование
Русенски университет „Ангел Кънчев“
ул. „Студентска“ № 8, 7017 Русе, България

✉ *Nina Topalska, PhD*

Faculty of Natural Sciences and Education
Bulgarian Language, Literature and Art Department
Angel Kanchev University of Ruse
8 Studentska Str., 7017 Ruse, Bulgaria

Публикувано: 31 март 2022

Published: 31 March 2022